

Ірина Лебедєва

НЕОПУБЛІКОВАНІ ПРОТОКОЛИ ЗАСІДАНЬ
ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Зasadничим принципом демократії, на якому базується система організації влади й в нашій державі, є розмежування гілок влади. Вперше Україна обрала шлях державотворення із застосуванням демократичних принципів 85 років тому, коли 15 червня 1917 р. (ст. ст.) було створено Генеральний Секретаріат, якому Центральна Рада делегувала функції свого виконавчого органу і який згодом став вищим органом виконавчої влади УНР.

Для дослідження процесу створення і діяльності першого українського уряду велике значення мають протоколи його засідань. Переважно більшість з них опубліковано у відомому виданні «Українська Центральна Рада: Документи і матеріали»*, підготовленому Інститутом історії України НАН України спільно з Центральним державним архівом вищих органів влади і управління України. Водночас, у фондах 1063 (Генеральний Секретаріат; Рада Народних Міністрів УНР) та 1115 (Українська Центральна Рада) цього архіву зберігаються декілька протоколів, які не увійшли до збірника. Вони характеризують той період, коли Генеральний Секретаріат мав статус виконавчого органу Центральної Ради (до 4 серпня 1917 р. ст. ст.) і крайового виконавчого органу Тимчасового уряду.

Неопубліковані протоколи доповнюють вже відому інформацію новими фактами, допомагають реконструювати процес вирішення Генеральним Секретаріатом питань внутрішньої організації діяльності, відтворюють картину вироблення політики на початковому етапі, до набуття ним статусу уряду УНР. Особливо цікавими є протоколи засідань у липні 1917 р. Вони містять відомості про кошториси генеральних секретарств і дають можливість дослідити процес створення відомств, які стали першими українськими центральними органами виконавчої влади. Значення цієї інформації посилюється тим, що велику кількість документів секретарств цього періоду було знищено під час встановлення у Києві радянської влади у січні-лютому 1918 р. Всі документи є оригіналами або засвідченими копіями.

Для полегшення користування протоколи подано у такій самій формі, яку обрали упо-

рядники збірника «Українська Центральна Рада». Документи публікуються за правилами орфографії сучасної української мови зі збереженням їх мовно-стилістичних особливостей. Помилки виправлено без застережень, пропущені знаки пунктуації проставлено так, щоб зміст тексту не змінився. Відсутні в оригінальному тексті слова і частини слів взято у квадратні дужки. Всі дати подано за старим стилем.

№ 1

8 липня 1917 р.¹

На засіданні були: В. Винниченко, С. Петлюра, Б. Мартос, О. Шульгин, М. Стасюк, П. Христюк².

Головою був В. Винниченко, секретарем — П. Христюк.

1. Обміркували питання про взаємні відносини між Комітетом [Центральної Ради]³ і Генеральним Секретаріатом. Товаришам В. Садовському і О. Шульгину, яким доручено розробити проект взаємних відносин, дано право кооптувати в свій склад потрібних людей для складання проекту. Одночасно доручено В. Винниченкові розробити питання про об'єм компетенції Генерального Секретаріату і взаємні відносини його (Секретаріату) з правительством.

Ухвалено: прохати тт. П. Стебницького⁴ і М. Ткаченка⁵ взяти участь в розробленні цього питання останнього.

2. Обміркували заяву О. Шульгина про те, що, на його думку, справу з національним зв'язком народів Росії, що домагаються федерації⁶, треба на якийсь час одкласти, поки не вясниться становище. З думкою т. О. Шульгина погодилися та ухвалили передати справу на вирішення Комітету [Центральної Ради].

3. Слідуюче засідання призначено на 9 липня 1917 року о 5 год[ині] веч[ора].

Оригінал підписали Голова Генерального Секретаріату В. Винниченко і генеральний писар П. Христюк.

З оригіналом згідно:
Завідуючий канцелярією
Генерального Секретаріату

В. Бойко

Ф. 1063, оп. 1, спр. 1, арк. 1.

Машинпис, засвідчена копія.

* Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У 2 т. / НАН України. Ін-т історії України, Центр. держ. архів вищих органів влади і управління України. Т. 1: 4 берез. — 9 груд. 1917 р. — К.: Наукова думка, 1996. — 589 с.; Т. 2: 10 груд. 1917 р. — 29 квіт. 1918 р. — К.: Наукова думка, 1997. — 422 с.

13 липня 1917 р.

На засіданні були: В. Винниченко, В. Садовський, Х. Барановський, М. Стасюк, І. Степенко, М. Полозов⁷, П. Христюк, О. Шульгин. Під час засідання прибув на засідання Б. Мартос.

Головою був В. Винниченко, секретарем — П. Христюк.

1). Заслухали доклад О. Шульгина про ті зміни, які зробила комісія Комітету [Центральної] Ради в «Головних основах тимчасового вищого управління на Україні»⁸, ухвалених Генеральним Секретаріатом 10-го липня.

На засідання прибув Б. Мартос. В. Винниченко через невідкладні справи оставив засідання, передавши головування Х. Барановському.

2). Перервавши обміркування доповіді О. Шульгина, перейшли до розгляду бюджетів секретарів.

Ухвалено: а) бюджет генерального секретаря в справах фінансових до 1-го серпня 1917 р.:

1. Місячна платня генерального секретаря в справах фінансових з 15/VII по 1/VIII-1917 р. — 500 [р.] 00 [к.]	750 [р.] 00 [к.]
2. Його товарища: а) з 10/VII по 1/VIII-1917 р. — 500 р. 00 [к.]	355 р. 00 [к.]
б) Його ж як завідуючого бухгалтерією — 325 р. 00 [к.]	231 р. 00 [к.]
3. Утворення і утримування фінансової комісії із представників науки за липень	500 р. 00 [к.]
4. На розроблення питання про цукроварну та тютюнову промисловість	500 р. 00 [к.]
5. Місячна платня співробітників генерального секретаріату ⁹	4500 р. 00 [к.]
6. На видатки на канцелярію, пошту, друки і різне	1164 р. 00 [к.]
Всього	8000 [р.]

б) бюджет секретаря по справах судових з 15 червня по 31 липня 1917 р.:

Генеральний секретар Садовський В. В.	500 р.	750 [р.]
Товариш генерального секретаря (вакансія)	450 р.	675 [р.]
Діловод Мироненко Ю. Я.	250 р.	375 [р.]
Субсидія Краєвому судовому комітетові	1500 р.	1500 [р.]
Субсидія Правничому товариству	1500 р.	1500 [р.]
Випадкові трати до 1/VIII	300 [р.]	300 [р.]
Разом		5100 [р.]

На засідання повернувся В. Винниченко. Х. Барановський передав головування В. Винниченкові.

в) Заслухали далі обрахунок видатків Генерального військового комітету¹⁰ до 1-го серпня.

ня, поданий М. Полозовим. Ухвалили розгляд обрахунок одкласти до приїзду генерального секретаря С. Петлюри¹¹ і до повернення з Петрограду генеральних секретарів¹². З огляду ж на те, що гроші військовому комітету потрібні зараз, ухвалено видати субсидію Генеральному військовому комітетові в розмірі 12 тисяч руб[лів]. Постанову сю внести на затвердження Комітету [Центральної] Ради (в повному його складі). М. Стасюк голосував проти цієї останньої постанови і просив занести в протокол таку його думку: «Вважаю, що Комітет [Центральної] Ради з участю представників меншостей не може витрачати грошей з Національного фонду¹³, а через те голосую проти внесення в цей Комітет пропозиції про асигновку з Національного фонду субсидії».

3). Ухвалили далі доручити товаришеві генерального секретаря по справах національних О. Шульгину розробити проект програми забезпечення національних інтересів українського народу.

4). В зв'язку з загальним питанням про розходження коштів Національного українського фонду ухвалили: доручити Х. Барановському порушити в Комітеті [Центральної] Ради питання про порядок розходження Українського національного фонду.

5). Ухвалено видати тов[аришеві] ген[ерального] секр[етаря] по військових справах М. Полозову в формі авансу 3000 рублів на військові потреби.

6). Заслухали заяву Б. Мартоса про арешт М. Криворотченка¹⁴, обраного городською головою Полтави. Мартос запропонував Секретаріатові взяти Криворотченка на поруки і прохати військовою владою увільнити його від кари «за уклонение от воинской повинности», позаяк Криворотченко являється видатним громадським діячем, який всі свої сили віддавав на закріплення нового ладу, працюючи в Полтавській губ[ернії]. М. Стасюк висловив думку, що Генеральний Секретаріат може тільки підтримати прохання громадських організацій і соціалістичних партій Полтави перед правительством про увільнення з-під арешту Криворотченка, коли таке прохання правительству буде подано.

Після цього було оголошено перерву на 10 хвилин для переговорів з делегатами з Полтавщини в справі Криворотченка.

Розпочавши засідання після перерви, ухвалили: питання про арешт Криворотченка передати генеральному секретареві по внутрішніх справах.

7). Заслухали заяву товариша секретаря по національних справах *О. Шульгина* про те, що *С.О. Сфремов* занедужав, виїхав з Києва і просив увільнити його з складу Секретаріату. Заяву цю прийняли до відома і доручили *О. Шульгину* виконувати обов'язки секретаря по національних справах.

8). Чергове засідання Секретаріату призначено на 14 липня о 1 годині дня в помешканні Ц[ентральної] Р[ади]. *П. Христюк* заявив, що він не може бути на цьому засіданні, позаяк має на 14 липня невідкладні справи.

9). *Винниченко* передав головування *Б. Мартосові* і оставив засідання. На засідання прибув *П. Понятенко*¹⁵.

10). Після цього перейшли до обговорення доповіді *О. Шульгина*. За браком часу доклад був обміркований тільки з принципіального боку, а не по пунктам.

Голова Генерального Секретаріату
Генеральний писар
П. Христюк
Ф. 1115, оп. 1, спр. 32, арк. 25, 25 зв., 30.
Машинпис, оригінал.

№ 3

14 липня 1917 р.

На засіданні були: *В. Винниченко*, *Х. Барановський*, *М. Стасюк*, *Б. Мартос*, *І. Степенко*, *М. Полозов*, *О. Шульгин*, *В. Садовський*.

Головою був *В. Винниченко*, секретарем — *В. Садовський*.

І. На засідання прибули представники Об'єднаної єврейської соціал-демократичної робітничої партії, які заявили, що на засіданні національних меншостей од євреїв блоком соціал-демократів, соціалістів-революціонерів і Бунда обібраний представником в Генеральний Секретаріат представник Бунда тов. Рафес¹⁶, якого вони не вважають представником єврейської національності. Заяву прийняли до відома.

ІІ. По заяві *М. Стасюка* стверджено товаришем його (генерального секретаря по справах продовольчих) *А.І. Литвиненка*.

ІІІ. Обмірковували питання про поїздку членів Секретаріату до Петрограду для переговорів з правительством. Вирішили, що виїхати мають (14 липня 6. р.) — *В. Винниченко* і *Х. Барановський*. В тому разі, коли від національних меншостей поїде до Петрограду два представники (члени Генерального Секретаріату), разом з *Винниченко*м і *Барановським*

має виїхати до Петрограду і генеральний секретар *В. Садовський*.

ІV. Обмірковували ті зміни, які зроблені Комітетом [Центральної] Ради і комісією Комітету в проєкті «Тимчасових головних основ вищого управління на Україні». З деякими поправками «Тимчасові головні основи» ухвалені.

V. Ухвалили обрахунок удержання генерального секретарства по земельних справах по 1 серпня 1917 р.:

1. Платня генеральному секретареві (1 і 1/2 міс[яці])	750 р.
2. Два товариші генерального секретаря (пів[о]р[а] міс[яці])	800 р.
3. Спеціаліст правник (один міс[яць])	500 р.
4. П'ять організаторів (півміс[яці])	1000 р.
5. Роз'їзди	1000 р.
6. Директор канцелярії	200 р.
7. Два директори одділів (півміс[яця])	400 р.
8. Десять писарів (півміс[яця] і один місяць)	1000 р.
9. Земельний комітет	1500 р.
10. Лісовий комітет	100 р.
11. Бібліотека і госп[одарські] видатки	500 р.
Всього	7750 р.

Чергове засідання призначено на 15 липня в помешканні Ц[ентральної] Ради.

Голова Генерального Секретаріату
Генеральний писар
З оригіналом вірно

В. Боїко

Ф. 1115, оп. 1, спр. 32, арк. 26, 26 зв.
Машинпис, засвідчена копія.

№ 4

17 липня року 1917 р.

На засіданні були: *М. Стасюк*, *Б. Мартос*, *О. Шульгин*, *С. Петлюра*, *І. Степенко*, *П. Понятенко*, товариш генерального секретаря по національних справах *М. Зільберфарб*.

Головою був *В. Садовський*, секретарем — *П. Христюк*.

І. Заслухали доклад генерального секретаря по справах військових *С. Петлюри* про його поїздку в Ставку Верховного головнокомандуючого. *С. Петлюра* повідомив, що Верховний Головнокомандуючий держиться тієї думки, що населення при окупації прифронтових місцевостей повинно зоставатись на місцях і через це Ставка має звернутись до Генерального Секретаріату з проханням вжити відповідних заходів в цій справі — аби населення

ручеву посвідчення про тих офіцерів, які були zostавлені на волі по наказу генерала Кондратовича.

5. Обміркували питання про помешкання для Генерального Секретаріату²⁰.

Ухвалили: звернутись до Главного начальника Київського воєнного округу Оберучева з проханням реквізувати для потреб Секретаріату другий поверх помешкання готелю «Савой» на Хрещатику.

6. Ухвалили доручити В. Садовському виконувати на час виїзду Х. Барановського обов'язки генерального секретаря по справах фінансових.

7. Доручили генеральному писареві П. Христюкові купити автомобіль для потреб Секретаріату.

Чергове засідання призначено на 18 липня о 7 годині вечора.

За Голову Генерального Секретаріату генеральний писар

П. Христюк

Ф. 1115, оп. 1, спр. 32, арк. 27, 27 зв., 29. Машинопис, оригінал.

№ 5

8 вересня 1917 р., вечірне

Присутні: Винниченко, Зарубін, Лотоцький, Савченко-Більський, Стещенко, Шульгин²¹.

Постановлено: просити генеральних секретарів в справах, що вимагають законодавчого затвердження, виготовляти внесення в формі відповідних мотивованих записок і заздалегідь роздавати їх секретарям для попереднього ознайомлення і обміркування.

Вислухано словесний доклад голови Військового комітету Петлюри про вільне козацтво.

Постановлено: 1) порозумітись в сій справі з комісарами²², послати спеціальних комісарів для ознайомлення з нею на місцях і на підставі усіх даних виготовити мотивовану записку і роздати її секретарям для обміркування.

Голова Генерального Секретаріату

В. Винниченко

Генеральний писар [без підпису]
Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 7. Машинопис, оригінал.

№ 6

9 вересня 1917 р.

Присутні: Винниченко, Зарубін, Зільберфарб, Лотоцький, Савченко-Більський, Стещенко, Шульгин.

Постановлено: видати відозву до місцевих офіціальних установ, що затверджений Вре-

менним правительством Секретаріат приступив до виконання своїх обов'язків.

Вислухано заяву секретаря-контролера, що об'єднана організація російських [соціалістів]-[революціонерів], меншовиків і Вунда пропонує на секретаря праці д. Василенка²³ і наступником його, з правом постійної участі в засіданнях Секретаріату — д. Рафеса.

Постановлено: кандидатуру д. Василенка прийняти і поставити її на затвердження Комітету [Центральної Ради], порозумівшись попередю з фракціями; що ж до д. Рафеса, то признаючи його кандидатуру відповідною, обміркувати поставлену щодо його умову окремо.

Обговорювано кандидатури на секретаря торгу й промисловості.

Постановлено: увійти в переговори з д. Чернишом²⁴.

Вислухано складені головою Секретаріату план і основні точки декларації Секретаріату.

Постановлено: доручити секретареві в справах національних скласти проект декларації.

Голова Генерального Секретаріату

В. Винниченко

Генеральний писар [без підпису]

Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 10. Машинопис, оригінал.

№ 7

15 вересня 1917 р.

Присутні: Винниченко, Туган-Барановський, Савченко-Більський, Зільберфарб, Стещенко, Лотоцький, Василенко, Зарубін, Шульгин, Красковский²⁵.

Вислухано заяву секретаря-контролера, щоб було внесено в протокол його пояснення, що він не був при обшукуванні на засіданні 8-го вересня справи офіціальної мови на Україні²⁶.

Вислухано пропозицію секретаря в справах фінансових — установити штраф по 1 р. за хвилину за опізнення на засідання. Пропозицію прийнято.

В. о. секретаря праці вніс запитання, з яким правом він присутній на засіданнях Секретаріату до свого затвердження. Постанавлено: вважати його присутнім з дорадчим голосом.

Вислухано доклад секретаря в справах фінансових про наслідки його зносин з офіціальними сферами в Петрограді щодо бюджету.

З приводу того докладу та уваг товариша секретаря в справах національних Зільберфарба постановлено:

1) До 1 жовтня виготовити в кожному секретаріатові проекти обрахунків і штатів і передати їх на розгляд окремої комісії, яку буде обрано;

зоставалось на місцях, дбало про порядок і допомагало відступаючим військовим частинам. Торкнувшись загального військового становища на фронті, С. Петлюра зазначив, що на фронті вже існують військові суди, що мітинги заборонені, а функції полкових, дивізійних і інших військових комітетів звужуються. Наслідки прориву фронту німцями ще й досі цілком не в'ясянені. Перейшовши до тих конкретних справ, в яких велася розмова в Ставці, С. Петлюра зазначив, що в справі організації українських ударних батальйонів вдалось дійти до певного порозуміння. Принципіально в Ставці не мають нічого проти організації українських ударних батальйонів (в числі 4), але зазначають, що на перешкоді може стати недостача зброї. С. Петлюра довів до відома Верховного Головнокомандуючого про те незадоволення, яке викликає серед українського громадянства (переважно серед селянства) перевозка українців новобранців з України в центральні російські губернії. Верх[овний] Головнокоманд[уючий] погодився з думкою, що цю справу необхідно негайно полагодити і обіцяв вжити всіх можливих заходів до цього. Зокрема, Верх[овний] Головнокоманд[уючий] обіцяв при першій змозі дати в Київ Кубанський Козачий (Чорноморський) полк. В справі освідомлення вояків про згоду, що сталася між Центральною Радою і Временним правительством, Верх[овний] Головнокоманд[уючий] обіцяв оповістити військо про другий Універсал Центральної Української Ради і постанову Временного правительства. На домагання повернути з армії народних учителів українців Верховн[ий] Головнокоманд[уючий] сказав, що 1 сентября буде видано наказ про повернення всіх учителів з армії і що таким чином вирішиться і питання про повернення учителів українців. В справі українізації офіцерського складу армії Верховн[ий] Головнокоманд[уючий], між іншим, обіцяв українізувати в Києві дві школи прапорщиків. Між іншим, в Ставці дали згоду видавати представникам Центральної Ради пропуски в армію для одвідування окремих військових частин.

Закінчуючи доклад, С. Петлюра висловив думку, що в Ставці вдалося розв'язати в бажаному напрямі більшість порушених ним справ.

Доклад С. Петлюри прийняли до віdomу і доручили, в зв'язку з докладом, П. Понятенковій скласти проект телеграми Генерального Секретаріату до Верховн[ого] Головнокоманд[уючого] з проханням, аби Верховн[ий] Головнокоманд[уючий] видав наказ, щоб при окупації прифронтових місцевостей населення зо-

ставалось на місцях, а також щоб військо, одступаючи, не нищило безоглядно хліба і іншого харчового припасу.

На засідання прибув генеральний секретар пошти і телеграфу А.Н. Зарубін.

2. Заслухали телеграму комісара Галичини і Буковини Дорошенка¹⁷ про те, що темні сили збираються повторити у Чорновцях калушський погром. Керуючись їх вказівками, контррозвідка 8-ої армії робить арешти місцевих громадських діячів, особливо українців, не зважаючи на те, що діячі ті держаться цілком лояльно по відношенню [до] Временного правительства. Комісар Дорошенко прохає негайного розпорядження і увільнення арештованих.

Ухвалили доручити С. Петлюрі передати копію телеграми Дорошенка в Ставку Верховного Головнокоманд[уючого].

Маючи неодажні справи, А. Зарубін сідання оставив.

3. Заслухали і ухвалили бюджет генерального секретаря по освіті І. Степенка на місяць лише:

1	Платня генеральному секретареві з 25 червня	600 руб.
2	[Платня] діловоду з 28 червня	220 руб.
3	[Платня] помішнику діловода з 10 червня	100 руб.
4	[Платня] двом помішникам діловода з 15 липня	75 руб.
5	[Платня] писарю з 15 липня	40 руб.
6	[Платня] трьом комісарам губернським з 15 липня	675 [руб.]
7	[Платня] голові мистецького відділу	300 [руб.]
8	Субсидія Науковому товариству (на термін[огіо])	300 [руб.]
9	Субсидія Учительській спілці	500 [руб.]
10	Позичка Комітету національного театру	20000 [руб.]
11	Непередбачені видатки	190 [руб.]
	Всього	23000 [руб.]

4. Заслухали прохання Головного начальника Київського воєнного округу Оберучева від 14 липня 1917 року — вислати йому посвідчення для офіцерів з полку Полуботка, за котрих ручається [Центральна] Рада, а також вказати йому, де перебувають ті офіцери з цього полку, за яких [Центральна] Рада не ручається і які не були арештовані¹⁸. Одночасно Оберучев прохає повідомити його, чи правда, що [Центральна] Рада дала полуботківцям прапор полку імені Полуботка.

Ухвалили: передати копію листа в часті, що торкається офіцерів, генералу Кондратовичу¹⁹ з тим, щоб генерал Кондратович подал Главному начальнику Київської [військової] округи Обер-

ручеву посвідчення про тих офіцерів, які були zostавлені на волі по наказу генерала Кондратовича.

5. Обмірковували питання про помешкання для Генерального Секретаріату²⁰.

Ухвалили: звернутись до Главного начальника Київського воєнного округу Оберучева з проханням реквізувати для потреб Секретаріату другий поверх помешкання готелю «Савай» на Хрещатику.

6. Ухвалили доручити В. Садовському виконувати на час виїзду Х. Барановського обов'язки генерального секретаря по справах фінансових.

7. Доручили генеральному писареві П. Христюкові купити автомобіль для потреб Секретаріату.

Чергове засідання призначено на 18 липня о 7 годині вечора.

За Голову Генерального Секретаріату генеральний писар

П. Христюк

Ф. 1115, оп. 1, спр. 32, арк. 27, 27 зв., 29.
Машинопис, оригінал.

№ 5

8 вересня 1917 р., вечірне

Присутні: Винниченко, Зарубін, Лотоцький, Савченко-Більський, Стещенко, Шульгин²¹.

Постановлено: просити генеральних секретарів в справах, що вимагають законодавчого затвердження, виготовляти внесення в формі відповідних мотивованих записок і заздалегідь роздавати їх секретарям для попереднього ознайомлення і обміркування.

Вислухано словесний доклад голови Військового комітету *Петлюри* про вільне козацтво.

Постановлено: 1) порозумітись в сій справі з комісарами²², послати спеціальних комісарів для ознайомлення з нею на місцях і на підставі усіх даних виготовити мотивовану записку і роздати її секретарям для обміркування.

Голова Генерального Секретаріату

В. Винниченко

Генеральний писар [без підпису]
Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 7.
Машинопис, оригінал.

№ 6

9 вересня 1917 р.

Присутні: Винниченко, Зарубін, Зільберфарб, Лотоцький, Савченко-Більський, Стещенко, Шульгин.

Постановлено: видати відозву до місцевих офіціальних установ, що затверджений Вре-

менним правительством Секретаріат приступив до виконання своїх обов'язків.

Вислухано заяву секретаря-контролера, що об'єднана організація російських [соціалістів]-[революціонерів], меншовиків і Бунда пропонує на секретаря праці д. Василенка²³ і заступником його, з правом постійної участі в засіданнях Секретаріату — д. Рафеса.

Постановлено: кандидатуру д. Василенка прийняти і поставити її на затвердження Комітету [Центральної Ради], порозумівшись попередю з фракціями; що ж до д. Рафеса, то признаючи його кандидатуру відповідно, обмірковувати поставлену щодо його умову окремо. Обговорювано кандидатури на секретаря торгу й промисловості.

Постановлено: увійти в переговори з д. Чернишом²⁴.

Вислухано складені головою Секретаріату план і основні точки декларації Секретаріату.

Постановлено: доручити секретареві в справах національних скласти проект декларації.

Голова Генерального Секретаріату

В. Винниченко

Генеральний писар [без підпису]

Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 10.
Машинопис, оригінал.

№ 7

15 вересня 1917 р.

Присутні: Винниченко, Туган-Барановський, Савченко-Більський, Зільберфарб, Стещенко, Лотоцький, Василенко, Зарубін, Шульгин, Красковський²⁵.

Вислухано заяву секретаря-контролера, що було внесено в протокол його пояснення, що він не був при обговоренні на засіданні 8-го вересня справи офіціальної мови на Україні²⁶.

Вислухано пропозицію секретаря в справах фінансових — установити штраф по 1 р. за хвилину за опізнення на засідання. Пропозицію прийнято.

В. о. секретаря праці вніс запитання, з яким правом він присутній на засіданнях Секретаріату до свого затвердження. Постанавлено: вважати його присутнім з дорадчим голосом.

Вислухано доклад секретаря в справах фінансових про наслідки його зносин з офіціальними сферами в Петрограді щодо бюджету.

З приводу того доповіді та уваг товариша секретаря в справах національних Зільберфарба постановлено:

1) До 1 жовтня виготовити в кожному секретаріатові проекти обрахунків і штатів і передати їх на розгляд окремої комісії, яку буде обрано;

2) Обрахунок і штати подати на затвердження Центральної Ради;

3) Доручити генеральному писарю і секретареві фінансів виробити план бюджету.

Постановлено: 1) негайно опублікувати відозву до людності і органів урядових.

2) В кожному секретаріаті провадити організаційну роботу ширше і докласти про неї Секретаріатові щотижня.

3) Кожен секретаріат має подавати в пресу відомості про свою діяльність, генеральний писар — про діяльність усього Секретаріату.

Вислухано складений Головою Секретаріату проект загальної частини декларації Генерального Секретаріату України і уваги до того проекту.

Постановлено: докінчивши проект декларації і доповнивши її тими увагами, що внесені на засіданні, розмножити її і роздати секретарям для обміркування.

Постановлено: призначені на засіданні 15 вересня справи про офіціальну мову, про циркуляр секретаря освіти, про академію мистецтва, про господарські справи і про печатку Секретаріату одкласти на ближше засідання.

М. Савченко-Більський, М. Зільберфарб, О. Шульгин, І. Туган-Барановський
Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 16, 16 зв.
Машинопис, оригінал.

№ 8

12 жовтня 1917 р.

Присутні: генеральні секретарі — Винниченко, Шульгин, Лотоцький, Туган-Барановський, Стешенко, Савченко-Більський, товариш секретарів — Мірний²⁷, Міцкевич, Красковський.

Заслухано і докладно обговорено проект записки до Тимчасового уряду про стан справи і вимоги Секретаріату²⁸.

Доручено генеральному писарю зробити деякі зміни в записці і подати на розгляд Секретаріату на 13 жовтня в ранішнє засідання (о 11 годині).

В. Винниченко, І. Стешенко, М. Савченко-Більський, І. Шульгин, І. Красковський, І. Мірний, М. Туган-Барановський, О. Лотоцький
Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 37.
Машинопис, оригінал.

№ 9

13 жовтня 1917 р., вечірнє

Присутні: генеральні секретарі — Винниченко, Лотоцький, Туган-Барановський, Шульгин, Стешенко, Савченко-Більський, товариш секретарів — Мірний, Красковський, Зільберфарб.

Заслухано телеграму голови з'їзду селян Поділля 8–9 жовтня в м. Вінниці; ухвалено копію телеграми в перекладі на російську мову подати до відома Тимчасового уряду.

Заслухано проект відозви до населення про потребу берегти ліси. Доручено генеральному секретареві земельних справ переробити відозву і подати на розгляд Секретаріату у ближчому часі.

Обговорено питання про konieczність оголосити в засіданні Малої Ради заяву Секретаріату в справі Українських Установчих зборів. Вироблено текст заяви і доручено Голові Секретаріату остаточно обробити його і подати на ухвалу Секретаріату 14 жовтня.

Заслухано звіт про діяльність К.П. Василенка про призначення його Тимчасовим правительством на посаду комісара м. Києва і складено текст відповіді на звіт про діяльність (копію прикладено до протоколу)²⁹.

В. Винниченко, М. Міцкевич, О. Шульгин, М. Туган-Барановський, М. Зільберфарб, І. Стешенко, М. Савченко-Більський, І. Мірний
Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 39.
Машинопис, оригінал.

№ 10

14 жовтня 1917 р., ранішнє

Присутні: генеральні секретарі Винниченко, Лотоцький, Савченко-Більський, Стешенко, Туган-Барановський, Шульгин, товариш секретарів Зільберфарб, Красковський, Мірний, Міцкевич.

Вислухано, обговорено і ухвалено текст заяви Секретаріату в справі Українських Установчих зборів. Заяву доручено Голові Генерального Секретаріату оголосити у [Центральній] Раді і передати до надрукування у часописах³⁰.

Заслухано і коротко обговорено доклад комісії про вироблення проекту статуту «Вільного козацтва». Доручено комісії внести певні зміни в статуті і подати на ухвалу Секретаріату³¹.

В. Винниченко, М. Міцкевич, О. Шульгин, М. Туган-Барановський, М. Зільберфарб, І. Стешенко, М. Савченко-Більський, І. Мірний
Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 40.
Машинопис, оригінал.

¹ Оригінал датовано 8 червня 1917 р., але питання, які обговорювали генеральні секретарі, а також призначення наступного засідання на 9 липня свідчать, що дата 8 червня є помилкою друкарки. Докладніше про це див.: *Лебедева І.* Джерела до вивчення процесу формування вертикалі виконавчої влади УНР доби Центральної Ради // Архів-

- знавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий наук. зб. — Вип. 5: Архіви — складова інформаційних ресурсів суспільства. — Ж., 2002. — С. 285–296.
- ² До першого складу Генерального Секретаріату, обраного 15 червня 1917 р., входили його Голова, генеральний секретар внутрішніх справ В. Винниченко, генеральний секретар міжнаціональних справ С. Сфремов, генеральний секретар військових справ С. Петлюра, генеральний секретар земельних справ В. Мартос, генеральний секретар продовольчих справ М. Стасюк, генеральний секретар фінансових справ Х. Барановський, генеральний секретар судових справ В. Садовський, генеральний секретар освіти І. Стещенко, генеральний писар П. Христюк. Після відставки С. Сфремова секретарство очолив товариш генерального секретаря міжнаціональних справ О. Шульгин.
- ³ Виконавчий орган Центральної Ради, після створення Генерального Секретаріату отримав назву Малої Ради.
- ⁴ П. Стебницький очолював Українську Національну раду в Петрограді, в кінці червня — на початку липня 1917 р. відвідав Київ.
- ⁵ М. Ткаченко — член Комітету Центральної Ради та Малої Ради від фракції УСДРП, за освітою — юрист.
- ⁶ «З'їзд народів» відбувся 8–15 вересня 1917 р. у Києві і ініціативи Центральної Ради.
- ⁷ М. Полозов (Полоз) входив до складу Українського генерального військового комітету, виконував обов'язки товарища генерального секретаря військових справ С. Петлюри.
- ⁸ «Головні основи тимчасового вищого управління на Україні» або «Статут Генерального Секретаріату» було ухвалено на засіданні Малої Ради 16 липня 1917 р. Документ визначає функції, структуру, компетенцію Генерального Секретаріату, порядок взаємовідносин між ним і Центральною Радою та Тимчасовим урядом.
- ⁹ До остаточного організаційного оформлення генеральних секретарств як центральних органів виконавчої влади УНР їх іноді називали генеральними секретаріатами.
- ¹⁰ Український генеральний військовий комітет (УГВК) на чолі з С. Петлюрою було створено на Першому всеукраїнському військовому з'їзді (5–8 травня 1917 р.) для керівництва військовими справами в Україні.
- ¹¹ С. Петлюра перебував у Ставці Верховного головнокомандувача генерала О. Брусилова, де вів переговори з приводу створення українізованих військових частин та повернення з армії учителів-українців до початку навчального року.
- ¹² Делегація генеральних секретарів на чолі з В. Винниченком мала виїхати до Петрограду для переговорів з Тимчасовим урядом з приводу затвердження «Статуту Генерального Секретаріату».
- ¹³ Український національний фонд було створено Центральною Радою для акумуляції благодійних внесків на її діяльність.
- ¹⁴ М. Криворотченко, член УСДРП, у червні 1917 р. обраний головою Полтавської міської думи, але був звинувачений у дезертирстві і залишив посаду.
- ¹⁵ П. Понятенко — товариш генерального секретаря внутрішніх справ.
- ¹⁶ 15 липня 1917 р. Мала Рада обрала М. Рафеса генеральним контролером.
- ¹⁷ Д. Дорошенко, член УПСФ, був призначений Тимчасовим урядом крайовим комісаром Галичини й Буковини.
- ¹⁸ Близько 5 тис. солдатів, які були зібрані на Київському розподільному пункті, оголосили себе полком імені гетьмана П. Полуботка і відмовились виступати на фронт до створення з них окремої української частини.
- ¹⁹ Генерал Л. Кондратович очолював в УГВК комісію спецслужб і консультативний відділ.
- ²⁰ Генеральний Секретаріат працював в цей час в приміщенні Центральної Ради в Педагогічному музеї.
- ²¹ До складу Генерального Секретаріату у вересні — жовтні 1917 р. входили: Голова, генеральний секретар внутрішніх справ В. Винниченко, генеральний секретар земельних справ М. Савченко-Більський, генеральний секретар фінансових справ М. Туган-Барановський, генеральний секретар освіти І. Стещенко, генеральний секретар міжнаціональних справ О. Шульгин, його товариші М. Зільберфарб (від єврейської національності) і М. Міцкевич (від польської національності), генеральний контролер О. Зарубін, генеральний писар О. Лотоцький. Декілька днів посаду генерального секретаря праці обіймав К. Василенко.
- ²² Маються на увазі губернські й повітові комісари Тимчасового уряду.
- ²³ К. Василенко — член партії російських меншовиків, помічник редактора газети «Киевская мысль».
- ²⁴ І. Черниш — голова Київського губернського продовольчого комітету.
- ²⁵ І. Красковский — товариш генерального секретаря внутрішніх справ.
- ²⁶ 8 вересня 1917 р. Генеральний Секретаріат ухвалив звернутися до Тимчасового уряду з проханням оголосити в Україні офіційною мовою українську.
- ²⁷ І. Мірний — товариш генерального писаря.
- ²⁸ Документ отримав назву «Меморандум Генерального Секретаріату України Тимчасовому урядові Російської республіки» і був ухвалений Генеральним Секретаріатом на засіданні 13 жовтня 1917 р.
- ²⁹ Генеральний Секретаріат рекомендував призначити на посаду комісара м. Києва, яка залишилась вільною внаслідок відставки М. Страдомського, А. Ніковського, члена УПСФ, редактора газети «Нова рада». Тимчасовий уряд затвердив на посаді К. Василенка, який після цього вийшов зі складу Генерального Секретаріату. Текст заяви Генерального Секретаріату з цього приводу відклався у Державному архіві м. Києва, ф. 292, оп. 1, спр. 10, арк. 8.
- ³⁰ Заява, в якій Генеральний Секретаріат підтримував ідею проведення Українських Установчих зборів, була оголошена на засіданні Малої Ради 17 жовтня 1917 р. і викликала погіршення відносин між ним і Тимчасовим урядом.
- ³¹ Статут «Вільного козацтва» України Генеральний Секретаріат ухвалив 13 листопада 1917 р.